DOI: https://doi.org/10.26565/2073-4379-2024-45-08
УДК 378.016-054.6:811.161.2’243(477)

МОДЕЛІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ВИКЛАДАЧІВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ В СИСТЕМІ ВІТЧИЗНЯНОЇ ОСВІТИ

Ганна Швець
докт. пед. наук, доцент кафедри української філології для іноземних громадян Навчально-наукового інституту філології
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
(01601, Київ, вул. Володимирська, 64/13); e-mail: h.shvets@knu.ua;
https://orcid.org/0000-0002-1068-048X

Актуальність досліджуваної проблеми зумовлена зростанням інтересу серед іноземців до вивчення української мови та браком відповідних педагогічних кадрів. Мета статті – узагальнити вітчизняний досвід професійної підготовки викладачів української мови як іноземної (УМІ) й окреслити перспективи розвитку цього напрямку. Із використанням методів аналізу, порівняння, систематизації та педагогічного спостереження виокремлено п’ять моделей підготовки фахівців з навчання УМІ.

Перша з них – у межах вибіркового блоку дисциплін – схарактеризована на основі досвіду навчання вітчизняних філологів-україністів за відповідним блоком у КНУ імені Тараса Шевченка (до 2020 р.), а також іноземних громадян, що здобувають вищу освіту за програмою «Українська мова та література (для іноземців)» (2018-2024 р.). Накреслено історію становлення спочатку спеціалізації «УМІ», а потім вибіркового блоку; описано систему навчальних дисциплін і методичний алгоритм формування професійної компетентності викладача УМІ. Друга модель підготовки фахівців з УМІ – окрема освітня програма – проаналізована на прикладі ЛНУ імені Івана Франка та ХНУ імені В. Н. Каразіна. Третя передбачає один чи кілька вибіркових освітніх компонентів, що ознайомлюють студентів-філологів з методикою навчання УМІ. Підготовка вчителів української мови як нерідної у межах педагогічних освітніх програм становить четверту модель. Нарешті, навчання в межах неформальної освіти (за програмами підвищення кваліфікації) визначено п’ятою моделлю. Презентовано сертифікатну програму «Методика навчання УМІ» КНУ імені Тараса Шевченка, систему її навчальних дисциплін, форми й методи роботи, засоби комунікації зі слухачами. Зауважено зростання інтересу до навчання дітей української мови як успадкованої та як іноземної і констатовано брак таких програм підвищень кваліфікації для вчителів.

© Швець Г., 2024; CC BY 4.0 license

Зроблено висновок про необхідність створення програм післядипломної освіти (різної тривалості, за конкретними аспектами, для різного контингенту – викладачів, учителів закладів середньої освіти, учителів суботніх шкіл тощо) з методики навчання УМІ.

Ключові слова: *викладач української мови як іноземної, освітня програма, професійна підготовка, сертифікатна програма, українська мова як іноземна.*

Обґрунтування теми. Динаміка інтересу іноземних громадян до вивчення української мови значною мірою пов'язана з історико-політичними подіями: проголошення незалежності України, Помаранчева революція, Революція гідності викликали хвилі зацікавлення українською, які, на жаль, щоразу спадали через непослідовну мовну політику нашої держави. Білінгвальна ситуація, використання російської в усіх сферах життя, зокрема і в освітньому процесі, її панування в побутовому мовленні мешканців певних регіонів – такі фактори часто знеохочували іноземців до вивчення української, формували уявлення про необов'язковість володіння нею у спілкуванні з громадянами нашої держави [18: 27-40]. Реалії останніх років докорінно змінили ситуацію. Після стрімкого зростання кількості іноземців, що опановують українську, зафіксованого з початком повномасштабного російського вторгнення (у березні 2022 р., за даними додатку «Duolingo», таких було 1,3 млн. осіб [20]), інтерес до нашої мови у світі не згасає. У звіті згаданого застосунку за 2023 р. зазначено, що вивчення української залишається стабільним і живиться як внутрішньою мотивацією (для іноземців це «спосіб виявити солідарність»), так і зовнішньою (37 % нових учнів опановують мову для спілкування – серед тих, хто вивчає англійську, наприклад, така причина лише у 18 %) [21]. Останній факт свідчить про зміни в мовному ландшафті України: державною мовою починають спілкуватися більше громадян, що зумовлено усвідомленням її консолідаційного значення й бажанням відмежуватися від мови агресора, мовна політика тепер ґрунтується на неухильному виконанні Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної».

Опанування української з допомогою додатків, як-от «Duolingo», зрозуміло, є лише одним зі способів навчання (або додатковим ресурсом) – зростає запит іноземців і на заняття в групах чи індивідуально. Тому набувають популярності приватні

мовні школи УМІ [3], за кордоном з'являються нові академічні осередки україністики [4]. У систему середньої освіти також починають вводити українську мову: так, восени 2024 р. в школах землі Гессен у Німеччині розпочали навчання української як другої іноземної [16]. Очевидно, що для організації ефективного навчання УМІ (на різних рівнях освіти і за різними формами) потрібні кваліфіковані педагогічні кадри, обізнані з відповідною методикою. Актуальність проблеми підготовки таких фахівців підсилюють також перспективи мовної євроінтеграції: створення можливостей для опанування УМІ є одним із важливих напрямків роботи з популяризації української як майбутньої мови Європейського Союзу [17].

Аналіз актуальних досліджень. Формування професійної компетентності майбутніх учителів і викладачів української мови як рідної досліджено в працях О. Семеног [14], О. Петришиної [11], Т. Рибченко Кесер [13] та ін. Науковці неодноразово підкреслювали важливість спеціальної методичної підготовки фахівців з навчання української в іноземній аудиторії [6; 7], а в нашому дисертаційному дослідженні компетентність викладача УМІ визначена одним із основних факторів ефективного навчання іноземних студентів-гуманітаріїв [18: 138]. Саме тому в низці попередніх праць ми зверталися до аналізу системи підготовки майбутніх фахівців з УМІ в КНУ імені Тараса Шевченка. Реалії сьогодення дають цікавий матеріал для порівняння цієї системи з іншими, запровадженими нещодавно в українських ЗВО. З огляду на це **мету пропонованої публікації** вбачаємо в узагальненні вітчизняного досвіду професійної підготовки викладачів УМІ, виокремленні основних моделей такої підготовки й окресленні перспектив розвитку цього напрямку. **У дослідженні застосовано методи** аналізу, педагогічного спостереження та узагальнення досвіду – для характеристики систем підготовки фахівців з УМІ в різних закладах освіти; порівняння й систематизації – для виокремлення моделей професійної підготовки викладачів УМІ в межах формальної та неформальної освіти.

Виклад основного матеріалу. Історія професійної підготовки викладачів УМІ розпочалася після здобуття Україною незалежності, коли постало питання про необхідність навчання іноземців у ЗВО саме української, а не російської мови. Швидко переорієнтувалася на цю потребу кафедра КНУ імені Тараса Шевченка, яка мала

великий досвід у підготовці філологів-русистів, компетентних у викладанні в іноземній аудиторії: з 1993 року тут почали готувати фахівців із методики навчання УМІ в межах однієї з вибіркових спеціалізацій, запропонованих філологам-україністам. А в ЛНУ імені Івана Франка на кафедрі українського прикладного мовознавства була зроблена спроба відкрити окрему спеціальність: розроблена відповідна концепція, програма, навчальний план для затвердження в МОН спеціальності «Українська мова як іноземна» в межах напрямку «Філологія», однак у 1996 р. вдалося затвердити лише спеціалізацію в межах спеціальності «Українська мова», тобто фактично закріпити офіційно ситуацію, яка вже склалася.

Отже, із 1993 р. підготовка фахівців з навчання УМІ була організована у двох ЗВО України за трьома, чинними на той час, рівнями вищої освіти у межах відповідної спеціалізації. У КНУ імені Тараса Шевченка в бакалавраті було запропоновано профільні дисципліни, що формують базові знання про лінгвістичні та лінгводидактичні засади методики навчання УМІ (порівняльний аналіз мов, функціональна морфологія, функціональний синтаксис, національно орієнтоване викладання УМІ, навчання видів мовленнєвої діяльності тощо), а на наступних рівнях освіти – предмети, які поглиблюють уявлення про окремі аспекти навчання української в іномовній аудиторії (на рівні «спеціаліст», наприклад, лінгвостилістичний аналіз тексту в курсі УМІ, на рівні «магістр» – художній текст у системі навчання УМІ, лінгвокраїнознавство у процесі викладання УМІ та ін). Варто зазначити, що набір на спеціалізацію відбувався через рік, а інтерес до неї постійно зростав – вочевидь, саме практична спрямованість найбільше приваблювала студентів-філологів.

Із 2015 р. розпочався період реорганізації системи вибіркових дисциплін відповідно до нового Закону «Про вищу освіту». Колишня спеціалізація стала вибірковим блоком і отримала більшу кількість годин, оскільки в Законі передбачено, що частка дисциплін вільного вибору студента має становити мінімум 25 %. Це дало можливість на бакалаврському рівні сформувати блок дисциплін, що гарантує комплексну підготовку викладача української мови як рідної та як іноземної (з присвоєнням професійної кваліфікації «викладач-стажист»): введено низку психолого-педагогічних дисциплін, переформатовано деякі методичні курси, запроваджено нові, додано педагогічну практику.

Отже, до вибіркового блоку «Методика викладання УМІ» в бакалаврській освітній програмі філологів-україністів увійшли такі навчальні дисципліни: основи педагогіки, загальна психологія, основи дидактики, педагогіка та педагогічна майстерність, вступ до спеціалізації, українська мова в загальноосвітніх навчальних закладах і методика її викладання (в Україні та за кордоном), порівняльне дослідження мов у лінгвометодичному аспекті, методика викладання УМІ, функціональна граматика української мови, національно орієнтоване викладання УМІ, лінгвостилістичний аналіз тексту в курсі викладання української мови іноземцям, педагогічна практика. Провідними підходами в організації роботи з бакалаврами були визначені проблемний і проєктно-орієнтований, а методи й форми навчання мали наближати до реалій майбутньої професії (аналіз навчально-методичного забезпечення, конструювання фрагментів занять, моделювання можливих навчальних ситуацій та їх обговорення, спільні заняття з іноземними студентами кафедри, спостереження за процесом навчання УМІ тощо).

У магістерській програмі вибірковий блок для майбутніх викладачів УМІ було побудовано з урахуванням інтересів і потреб двох можливих груп студентів: тих, що продовжують розпочатий у бакалавраті напрямок, і тих, хто не був ознайомлений з методикою навчання УМІ раніше, а в магістратурі виявив таке бажання. Як було зауважено в одному з наших попередніх досліджень, дисципліни блоку групувалися так: формування й розвиток лінгвістичної та методичної бази майбутнього викладача ЗВО (функціонально-комунікативна граматика української мови, методика викладання УМІ в закладах вищої освіти), поглиблений аналіз окремих аспектів методики (навчання видів мовленнєвої діяльності, національно орієнтоване викладання УМІ, лінгвокраїнознавство у процесі викладання УМІ, художній текст у системі навчання УМІ, переклад у курсі УМІ); удосконалення практичних умінь в обраній галузі (методичний практикум з проєктування навчального процесу з УМІ, новітні освітні технології у практиці викладання УМІ; виробнича практика) [19: 246]. Важливим складником формування професійної компетентності майбутніх викладачів УМІ стала підготовка навчальних матеріалів, організація фрагментів занять та позааудиторних заходів для іноземних студентів університету,

проведення занять для польських студентів-україністів, які перебували на стажуванні в КНУ імені Тараса Шевченка, та інші елементи практико-орієнтованого навчання.

У кваліфікаційних бакалаврських та магістерських роботах здобувачі освіти, що навчалися за проаналізованими вибірковими блоками, досліджували актуальні проблеми методики навчання УМІ, зокрема мовленнєві жанри в лінгводидактичному аспекті (прохання, комплімент, тост, втішання, відмова та ін.); функціонально-семантичні поля (темпоральності, локативності) та перспективи застосування цієї теорії в практиці викладання; лінгводидактичний вимір лексики, тексту, стилю (фразеологізми, загальновживана лексика, безеквівалентна лексика, сленгізми, художній текст); розвиток навичок мовленнєвої діяльності (монологічне / діалогічне мовлення, аудіювання); навчальна лексикографія.

Отже, методичний алгоритм формування професійної компетентності майбутнього викладача УМІ в КНУ імені Тараса Шевченка базувався на таких засадах: вибір професійно орієнтованого блоку дисциплін, що забезпечує комплексну науково-практичну підготовку фахівця (для порівняння: в ЛНУ імені Івана Франка у той самий час дисципліни з методики навчання УМІ можна було обирати довільно – одну чи кілька, за бажанням студентів, що не могло гарантувати цілісної професійної підготовки); активне використання елементів проблемно-, проєктно- та практико-орієнтованого навчання; звернення до форм роботи, що наближають навчальний процес до реалій майбутньої спеціальності.

У 2019 р. в КНУ імені Тараса Шевченка відбувся останній випуск бакалаврів, що спеціалізувалися з методики навчання УМІ, у 2020 р. – магістрів. На жаль, адміністративне рішення (скорочення переліку вибіркових блоків в освітніх програмах для студентів-україністів) було ухвалене без урахування думки самих студентів – сьогодні, попри великих інтерес здобувачів до методики навчання УМІ, таких вибіркових блоків для українських студентів КНУ немає. Вони продовжують функціонувати лише в освітніх програмах для іноземних здобувачів вищої освіти. Зокрема в магістерській програмі «Українська мова та література (для іноземців)» запропоновано блок вибіркових дисциплін «Українська мова в закладах вищої освіти», до якого входять такі

предмети: психологія вищої школи, педагогіка вищої школи та педагогічна майстерність викладача, методика навчання УМІ, комунікативні стратегії українського мовлення, художній текст у системі навчання УМІ, асистентська практика. Із 2018 р. успішно завершили навчання за цим блоком і отримали професійну кваліфікацію «викладач закладу вищої освіти (українська мова)» 15 випускників (громадяни Китаю та Південної Кореї). Із них сьогодні четверо працюють викладачами української мови в університетах Китаю, двоє – у ЗВО на інших посадах, одна випускниця нещодавно захистила дисертацію на здобуття наукового ступеня доктора філософії в галузі філології.

Розглянувши детально першу модель професійної підготовки викладачів УМІ (у межах вибіркового блоку), окреслимо тепер інші системи, які запропоновано в університетах України (спиратимемося в подальшому аналізі на описи сучасних освітніх програм на сайтах вітчизняних ЗВО).

У ЛНУ імені Івана Франка з 2021 р. діє бакалаврська освітня програма «Українська мова та література, українська мова як іноземна», яка, крім лінгвістичних та літературознавчих предметів, пропонує професійно орієнтовані дисципліни: основи методики викладання УМІ, форми і засоби викладання УМІ, методика навчання видів мовленнєвої діяльності в іншомовній авдиторії, лінгвокраїнознавство в курсі УМІ, методика викладання фонетики та ортоепії / лексики / граматики в іншомовній авдиторії, методика викладання української мови в іншомовній дитячій авдиторії, тестологія в курсі УМІ, основи наукових філологічних досліджень (УМІ). Очевидно, що сукупність цих предметів, разом із психолого-педагогічними дисциплінами та педагогічною практикою, зокрема і в закордонних ЗВО, цілком відповідає заявленій меті: «Підготовка бакалаврів із української мови та літератури, здатних організовувати, планувати і проводити навчання української мови в іншомовній авдиторії, а також здійснювати комплексні заходи (сертифікаційні іспити) для визначення рівня володіння українською мовою як іноземною» [10]. Цього року на кафедрі українського прикладного мовознавства ЛНУ імені Івана Франка розроблено магістерську освітню програму з УМІ з огляду на необхідність «продовження навчального процесу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти», а також на сучасні геополітичні виклики: «глобальні зміни,

які пов'язані з євроінтеграцією України, повномасштабним вторгненням росії на територію нашої держави, боротьба з «русскім міром» та популяризація, престиж української мови у світі» (опис програми ще не оприлюднено – інформація є на сторінці кафедри у фейсбуці [22]).

Подібна магістерська програма функціонує і в ХНУ імені В.Н. Каразіна. З аналізу її опису бачимо, що здобувачам вищої освіти запропоновано обмежену кількість професійно спрямованих дисциплін: три обов'язкові (методика викладання УМІ, основи міжкультурної комунікації, лінгвокраїнознавча теорія слова) та дві вибіркові (українська лінгвокультура за кордоном, сучасні технології навчання УМІ). Передбачена також асистентська практика на базі ЗВО Харкова, зокрема кафедрах мовної підготовки іноземних студентів, до оцінювання якої «включено завдання з педагогіки та психології» [9], що, мабуть, має певною мірою компенсувати брак відповідних дисциплін, однак потребує особливої уваги до організації самостійної роботи здобувачів освіти.

Таким чином, навчання за спеціальними філологічними освітньо-професійними програмами – другий підхід в організації підготовки фахівців з УМІ, суголосний сучасним викликам.

Наступна модель, яку можемо виокремити, не здатна забезпечити комплексної підготовки професіонала, а спрямована лише на ознайомлення майбутнього фахівця із засадами методики, оскільки йдеться про одну чи кілька вибіркових дисциплін для студентів-україністів. Так, у Києво-Могилянській академії запропоновано курс «Українська мова як іноземна: теорія і практика викладання», в Українському католицькому університеті – «Українська мова як іноземна», а в Київському університеті імені Бориса Грінченка – «Методика викладання УМІ».

Так само не можемо говорити про цілісну систему підготовки вчителя української мови як нерідної в межах педагогічних програм ЗВО України. Аналіз їхніх описів свідчить про пропозицію переважно однієї вибіркової дисципліни, що дає базове уявлення про специфіку навчання української мови як нерідної в загальноосвітніх навчальних закладах: «Методика навчання УМІ (середня школа)» – у бакалаврській програмі КНУ імені Тараса Шевченка; «Українська мова як друга

(компетентнісний підхід)» (бакалаврський рівень), «Викладання української мови у школах національних спільнот» (магістерський рівень) – у Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича. Глибший погляд на проблему навчання української в національних школах, як видається, запропоновано в бакалаврській програмі Закарпатського угорського інституту ім. Ференца Ракоці II, оскільки в описі з-поміж особливостей програми підкреслена увага до «впливу двомовності та угорсько-українських мовних контактів, які виникли внаслідок багатомовного середовища» [8], а серед вибіркових дисциплін запропоновано такі: багатомовність і опанування мови, освіта національних меншин.

Професійні програми в межах неформальної освіти розглядаємо як ще одну модель підготовки фахівців з навчання УМІ. Для вчителів української як нерідної, наприклад, розроблено безкоштовний онлайн-курс «Викладання української в класах із навчанням мовами національних меншин», який усі охочі освітяни можуть самостійно опанувати на українській студії онлайн-освіти «EdEra» [2]. Для цієї ж категорії педагогічних працівників, починаючи з 2019 р., кілька разів було організовано навчання в межах проєкту «БомбеЗНО», спрямованого на допомогу дітям з угорсько- та румунськомовних родин у підготовці до ЗНО з української мови та літератури [12]. Авторка цієї публікації була учасницею програми «БомбеЗНО кемп 2022» [1], за програмою якої школярі Чернівецької та Закарпатської областей, об'єднані в змішані команди, брали участь у тритижневому мовному онлайн-таборі, де в ігровій формі розвивали українськомовні комунікативні вміння, слухали мотиваційних спікерів, працювали разом із викладачами-менторами (що не володіють рідною мовою учнів) над різноманітними творчими завданнями. Попередньо для цих педагогів було проведено триденний офлайн-тренінг, на якому вони опановували ефективне наставництво, методи гейміфікації навчання, цифрові інструменти для інтерактивної взаємодії.

Перша програма підвищення кваліфікації для викладачів УМІ в ЗВО була організована у 2009 р. в НПУ імені М.П. Драгоманова і передбачала вдосконалення рівня володіння українською мовою, методикою викладання, лінгвокраїнознавчим матеріалом [5]. Ці курси проходили багато років поспіль – і цього року, відповідно до оголошення на сайті університету, можна зареєструватися на

програму «Інновації у навчанні УМІ», однак у відкритому доступі немає інформації про її освітні компоненти, тривалість, мету тощо.

У 2024 р. сертифікатна програма «Методика навчання УМІ» була запроваджена в КНУ імені Тараса Шевченка – у такий спосіб колектив кафедри української філології для іноземних громадян намагається реалізувати потенціал схарактеризованої раніше системи підготовки викладачів УМІ, що функціонувала у межах вибіркового блоку дисциплін, але, була, на жаль, ліквідована. Мета програми – «набуття додаткових спеціальних професійних компетентностей, що сприяють розв'язанню складних завдань і проблем у процесі навчання УМІ» [15] – зумовила формування такої системи освітніх компонентів: теоретичні засади навчання УМІ, методика навчання аспектів мови, навчання видів мовленнєвої діяльності УМІ, стратегії й тактики навчання УМІ, випускний проєкт (передбачає розробку стратегії лінгводидактичного супроводу та / чи навчальних матеріалів відповідно до реальних професійних потреб слухачів та специфіки їхньої аудиторії). Навчання за сертифікатною програмою триває два місяці (загальний обсяг – 5 кредитів, з них 50 годин аудиторних занять), відбувається в дистанційному синхронному (заняття з використанням програми Zoom Video Communications) та асинхронному форматі (самостійне опрацювання навчальних презентацій та інших рекомендованих матеріалів, робота над випускним проєктом). Форми, методи, засоби навчання спрямовані на залучення слухачів до взаємодії та комунікації: проблемні лекції, інтерактивні презентації, групові обговорення в сесійних залах, робота на навчальних онлайн-платформах, група для спілкування в месенджері.

З лютого 2024 р. відбулися вже три потоки сертифікатної програми «Методика навчання УМІ» – маємо 100 випускників, які високо оцінили практичну спрямованість курсу, продуманість його структури, зручну організацію навчання, гнучкість викладачів, позитивну атмосферу спілкування і можливість обміну досвідом учасників. Інтерес до програми свідчить про її відповідність сучасним викликам: зростає кількість охочих опанувати УМІ – гострішою стає потреба в забезпеченні відповідної методичної підтримки освітян. Аналіз контингенту слухачів показує збільшення частки тих, хто працює за кордоном, зокрема в суботніх українських школах, що актуалізує проблему

навчання української мови як успадкованої – очевидною є потреба в програмах підвищення кваліфікації, які б були зосереджені саме на цьому аспекті й орієнтовані на шкільних педагогів.

Висновки. Проведений аналіз вітчизняного досвіду навчання майбутніх викладачів УМІ дозволив виокремити кілька моделей такої підготовки: 1) у межах вибіркового блоку професійно-орієнтованих дисциплін, 2) за окремою освітньою філологічною програмою, 3) в обсязі одного чи кількох вибіркових курсів у структурі філологічної програми, 4) у системі підготовки вчителів української мови, 5) у системі неформальної освіти. З'ясовано, що цілісну професійну підготовку майбутніх фахівців забезпечують перші дві моделі, а остання видається найбільш гнучкою й орієнтованою на конкретні професійні запити слухачів. Потрібним, без сумніву, є створення програм післядипломної освіти різної тривалості, за конкретними аспектами навчання УМІ, для різного контингенту: викладачів, учителів закладів середньої освіти, педагогів суботніх шкіл тощо. Ці міркування, власне, визначають **перспективи подальших досліджень**, які мають бути зосереджені на моделюванні системи програм підвищення кваліфікації для вчителів і викладачів УМІ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. «БомбеЗНО кемп 2022»: понад 300 учнів і учениць румунсько- та угорськомовних громад занурились у світ української мови та культури. URL: https://nushub.org.ua/lt/news/bombezno-2022-ua/ (дата звернення: 20.08.2024).
2. Викладання української в класах із навчанням мовами національних меншин. URL: https://study.ed-era.com/uk/courses/course/5155 (дата звернення: 20.08.2024).
3. Заговорити українською: херсонка Інна Сопрончук навчає іноземців української. *Телерадіокомпанія «Херсон плюс»*. 05.12.2023. URL: https://khersontv.com/zahovoryty-solovinoiu/ (дата звернення: 21.08.2024).
4. Інтернаціоналізація освіти: залучення іноземних студентів та розвиток українських студій за кордоном. URL: https://knu.ua/news/13159 (дата звернення: 15.08.2024).
5. Ісаєнко В. Перші кроки у вивченні української як іноземної… URL: https://cutt.ly/neVsaoTd (дата звернення: 18.08.2024).
6. Кузь Г. Спецкурс «Методика викладання української мови як іноземної» у системі комплексної навчально-методичної підготовки

викладача української мови. *Теорія і практика викладання української мови як іноземної*. Львів, 2011. Вип. 6. С. 57-63.
7. Новицька Л. Проблеми викладання української мови як іноземної. *Українська мова у світі*: зб. матеріалів ІІ Міжнар. наук.-практ. конф., 8-9 листопада 2012 р. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2012. С. 173-178.
8. Освітні програми Закарпатського угорського інституту ім. Ференца Ракоці ІІ. URL: https://kmf.uz.ua/uk/osvitni-programi/ (дата звернення: 15.08.2024).
9. Освітньо-професійна програма «Українська мова і література та українська мова як іноземна». URL: https://philology.karazin.ua/navchalni-plany-24-25/ (дата звернення: 16.08.2024).
10. Освітня програма «Українська мова та література. Українська мова як іноземна». URL: https://philology.lnu.edu.ua/academics/bachelor/curriculum-ukrainska-mova-iak-inozemna (дата звернення: 15.08.2024).
11. Петришина О. Компетентнісний підхід у професійній підготовці вчителя / викладача-філолога на другому (магістерському) рівні вищої освіти. *Слово. Стратегії. Інновації*. Тернопіль: Осадца Ю.В., 2022. С. 90-122.
12. Питюр О. Бомбезна українська. Як спланувати та провести мовний табір. У двох частинах. Частина 1. Весняні мовні табори для підготовки до зовнішнього незалежного оцінювання з української мови і літератури. Київ, 2021. 192 с. URL: https://cutt.ly/9eVplxsN (дата звернення: 25.08.2024).
13. Рибченко Кесер Т.М. Підготовка майбутніх учителів української мови та літератури засобами технологій інтерактивного навчання фахових дисциплін: автореф. дис. … канд. пед. наук: 13.00.04. Переяслав: Університет Григорія Сковороди в Переяслав, 2021. 23 с.
14. Семеног О.М. Професійна підготовка майбутніх учителів української мови і літератури: Монографія. Суми: ВВП «Мрія-1» ТОВ, 2005. 404 с.
15. Сертифікатна програма «Методика навчання української мови як іноземної». URL: https://ipe.knu.ua/sertyfikatni-programy-3.html (дата звернення: 30.08.2024).
16. Сидоржевський М. У ФРН у школах почнуть вивчати українську як другу іноземну. *DW*. 24.05.2024. URL: https://cutt.ly/HeFTpjKA (дата звернення: 15.08.2024).
17. Уповноважений звернувся до Уряду щодо необхідності підготовки заходів із мовної євроінтеграції. 15.01.2024. URL: https://cutt.ly/YeL9YJtM (дата звернення: 15.08.2024).
18. Швець Г.Д. Теоретико-методичні засади навчання української мови іноземних студентів гуманітарних спеціальностей: дис. … д-ра пед.

наук: 13.00.02. Київ, 2021. 689 с. URL: https://cutt.ly/pbKX7To (дата звернення: 18.08.2024).
19. Швець Г.Д. Українська мова як іноземна в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка: здобутки і виклики. *Slavica Wratislaviensia*. Т. 175. 2022. S. 239-254. DOI: https://doi.org/10.19195/0137-1150.175.17 (дата звернення: 20.08.2024).
20. 2022 Duolingo language report. URL: https://blog.duolingo.com/2022-duolingo-language-report/ (дата звернення: 10.08.2024).
21. 2023 Duolingo language report. URL: https://blog.duolingo.com/2023-duo l ingo-language-report/ (дата звернення: 10.08.2024).
22. https://www.facebook.com/share/4tgFTc1aoFd4KV4u/ (дата звернення: 30.08.2024).

Стаття надійшла до редакції 21.09.2024.
Статтю рекомендовано до друку 25.11.2024.

Як цитувати: Швець Г. Моделі професійної підготовки викладачів української мови як іноземної в системі вітчизняної освіти. *Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки.* 2024. Вип. 45. С. 117-132. DOI: https://doi.org/10.26565/2073-4379-2024-45-08

MODELS OF PROFESSIONAL TRAINING OF TEACHERS OF UKRAINIAN AS A FOREIGN LANGUAGE IN THE NATIONAL EDUCATION SYSTEM

Hanna Shvets
Doctor of Pedagogics, Associate Professor, Department of Ukrainian Philology for Foreigners, Educational and Scientific Institute of Philology, Taras Shevchenko National University of Kyiv
(01601, Kyiv, 64/13 Volodymyrska St.); e-mail: h.shvets@knu.ua; https://orcid.org/0000-0002-1068-048X

The relevance of the problem under study is due to the growing interest among foreigners in learning Ukrainian and the lack of appropriate teaching staff. The purpose of the article is to summarize the national experience of professional training of teachers of Ukrainian as a foreign language (UFL) and outline the prospects for the development of this area. Using the methods of analysis, comparison, systematization and pedagogical observation, five models of training of specialists in teaching UFL are identified.

The first of them – within the framework of a elective block of disciplines – is outlined on the basis of the experience of teaching domestic philologists of Ukrainian studies in the elective block at the Taras Shevchenko National

University of Kyiv (until 2020), as well as foreign citizens who receive higher education at the program 'Ukrainian Language and Literature (for Foreigners)' (2018-2024). The history of the formation of the specialization 'UFL' and then the elective block is outlined; the system of academic disciplines and the methodological algorithm for the formation of professional competence of the UFL teacher are described. The second model of training specialists in UFL – a special educational program – is analysed on the example of Ivan Franko National University of Lviv and V. N. Karazin Kharkiv National University. The third model involves one or more elective educational components that introduce philology students to the methods of teaching UFL. The training of teachers of Ukrainian as a non-native language within pedagogical education programs is the fourth model. Finally, training in non-formal education (advanced training) is defined as the fifth model.

The article presents the certificate program 'Methods of teaching UFL' of the Taras Shevchenko National University of Kyiv, outlines the system of academic disciplines, forms and methods of work. The author notes the growing interest in teaching children Ukrainian as an inherited language and as a foreign language and notes the lack of such professional development programs for teachers.

The conclusion is made about the need to create postgraduate education programs (of different duration, according to specific aspects, for different contingents – teachers of high education, secondary schools, Saturday schools, etc.).

Keywords*: certificate program, educational program, professional training, teacher of Ukrainian as a foreign language, Ukrainian as a foreign language.*

REFERENCES

1. *"BombeZNO Camp 2022": more than 300 students from Romanian and Hungarian-speaking communities immersed themselves in the world of Ukrainian language and culture.* (2022). Available at: https://nushub.org.ua/lt/news/bombezno-2022-ua/ [Accessed 20 Aug. 2024] [in Ukrainian].
2. *Teaching Ukrainian in classes with instruction in national minority languages.* Available at: https://study.ed-era.com/uk/courses/course/5155 [Accessed 20 Aug. 2024] [in Ukrainian].
3. Speaking Ukrainian: Inna Sopronchuk from Kherson teaches Ukrainian to foreigners. *Kherson Plus TV and radio company*. 05.12.2023. Available at: https://khersontv.com/zahovoryty-solovinoiu/ [Accessed 20 Aug. 2024] [in Ukrainian].
4. *Internationalisation of education: attracting foreign students and developing Ukrainian studies abroad.* Available at: https://knu.ua/news/13159 [Accessed 15 Aug. 2024] [in Ukrainian].
5. Isaienko, V. (2009). The first steps in learning Ukrainian as a foreign language... Available at: https://cutt.ly/neVsaoTd [Accessed 18 Aug. 2024] [in Ukrainian].

6. Kuz, H. (2011). The special course ‘Methods of Teaching Ukrainian as a Foreign Language’ in the system of comprehensive educational and methodological training of Ukrainian language teachers. *Theory and practice of teaching Ukrainian as a foreign language*. Lviv: LNU, 6, pp. 57-63 [in Ukrainian].
7. Novytska, L. (2012). Problems of teaching Ukrainian as a foreign language. *The Ukrainian language in the world.* Lviv: Lviv Polytechnic Publishing House, pp. 173-178 [in Ukrainian].
8. *Educational programmes of the Ferenc Rakoczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education.* Available at: https://kmf.uz.ua/uk/osvitni-programi/ [Accessed 15 Aug. 2024] [in Ukrainian].
9. *Educational and professional programme “Ukrainian Language and Literature and Ukrainian as a Foreign Language”*. Available at: https://philology.karazin.ua/navchalni-plany-24-25/ [Accessed 16 Aug. 2024] [in Ukrainian].
10. *Educational programme “Ukrainian Language and Literature. Ukrainian as a foreign language”*. Available at: https://philology.lnu.edu.ua/academics/bachelor/curriculum-ukrainska-mova-iak-inozemna [Accessed 16 Aug. 2024] [in Ukrainian].
11. Petryshyna, O. (2022). Competence-based Approach in the Professional Training of Teachers of Philology at the Second (Master’s) Level of Higher Education. *Word. Strategies. Innovations.* Ternopil: Osadtsa Yu.V., pp. 90-122 [in Ukrainian].
12. Pytiur, O. (2021). Bombastic Ukrainian. How to plan and run a language camp. In two parts. Part 1: *Spring language camps to prepare for the external independent testing in Ukrainian language and literature.* Kyiv. Available at: https://cutt.ly/9eVplxsN [Accessed 25 Aug. 2024] [in Ukrainian].
13. Rybchenko Keser, T.M. (2021). Training of future teachers of Ukrainian language and literature by means of interactive teaching technologies in professional disciplines. *Extended abstract of candidate’s thesis.* Pereiaslav: Hryhorii Skovoroda University in Pereiaslavy [in Ukrainian].
14. Semenoh, O.M. (2005). *Professional training of future teachers of Ukrainian language and literature.* Sumy [in Ukrainian].
15. *Certificate programme “Methods of teaching Ukrainian as a foreign language”*. Available at: https://ipe.knu.ua/sertyfikatni-programy-3.html [Accessed 30 Aug. 2024] [in Ukrainian].
16. Sydorzhevskyi, M. (2024). In Germany, schools will start teaching Ukrainian as a second foreign language. *DW*. 24.05.2024. Available at: https://cutt.ly/HeFTpjKA [Accessed 15 Aug. 2024] [in Ukrainian].

17. *The Commissioner appealed to the Government to prepare measures for linguistic European integration.* 15.01.2024. Available at: https://cutt.ly/YeL9YJtM [Accessed 15 Aug. 2024] [in Ukrainian].
18. Shvets, H.D. (2021). Theoretical and methodological principles of teaching the Ukrainian language to foreign students of humanities. *Doctor's thesis.* Kyiv: Taras Shevchenko National University of Kyiv, Borys Grinchenko Kyiv University. Available at: https://cutt.ly/pbKX7To [Accessed 15 Aug. 2024] [in Ukrainian].
19. Shvets, H.D. (2022). Ukrainian as a Foreign Language at Taras Shevchenko National University of Kyiv: Achievements and Challenges. *Slavica Wratislaviensia. 175,* pp. 239-254. DOI: https://doi.org/10.19195/0137-1150.175.17 [in Ukrainian].
20. *2022 Duolingo language report.* (2022). Available at: https://blog.duolingo.com/2022-duolingo-language-report/ [Accessed 10 Aug. 2024].
21. *2023 Duolingo language report.* (2023). Available at: https://blog.duolingo.com/2023-duolingo-language-report/ [Accessed 10 Aug. 2024].
22. Available at: https://www.facebook.com/share/4tgFTc1aoFd4KV4u/ [Accessed 30 Aug. 2024] [in Ukrainian].

The article was received by the editors 21.09.2024.
The article was recommended for printing 25.11.2024.

In cites: Shvets H. (2024). Models of professional training of teachers of ukrainian as a foreign language in the national education system. *Teaching languages at higher educational establishments at the present stage. Intersubject relations. 45,* pp. 117-132. DOI: https://doi.org/10.26565/2073-4379-2024-45-08 [in Ukrainian]